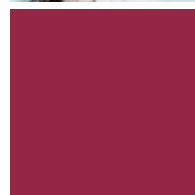

NEPP RESULTATBLAD 7/2025

VÄSTS OLJESANKTIONER MOT RYSSLAND OCH DERAS KONSEKVENSER FÖR SVERIGE

Johan Gars, Beijerinstitutet

Daniel Spiro, Uppsala universitet

Henrik Wachtmeister, Uppsala universitet och Utrikespolitiska institutet

Inledning

Denna rapport sammanfattar resultaten från vår forskningsrapport *Assessing the impacts of oil sanctions on Russia* (Spiro m.fl., 2025) och använder dem som utgångspunkt för att diskutera vilka konsekvenser sanktionerna kan få för Sverige, utifrån ett antal möjliga scenarier. Rapporten baseras även till viss del på resultat från andra artiklar och promemorior som vi har skrivit inom området (Gars m.fl., 2025, 2022; Spiro och Wachtmeister, 2024; Wachtmeister och Gars, 2024).

Energiforsk

Profu

nepp

Importembargot och pristaket på rysk olja

I Spiro m.fl. (2025) analyserar vi effekterna av de viktigaste oljesanktionerna som införts mot Ryssland efter dess fullskaliga invasion av Ukraina: EU:s importembargo och G7:s pristak. Genom att använda data över oljepriser, rabatter, handelsmönster och transportkostnader utvärderas de två sanktionernas enskilda och kombinerade effekter.

Vi finner att importembargot sannolikt är den sanktion som har haft störst effekt. Embargot har påverkat Rysslands oljeintäkter genom två huvudsakliga mekanismer. Den första mekanismen har inneburit att de största importörerna, särskilt Indien och Kina, fått en starkare förhandlingsposition, vilket skapat en *köparrabatt* på rysk olja. Inledningsvis var denna rabatt hög, omkring 15 dollar per fat, men har med tiden minskat till cirka 4–5 dollar per fat.

Den andra mekanismen påverkar *transportkostnaden*. Embargot har tvingat Ryssland att transportera sin olja längre sträckor, vilket ökat transportkostnaderna både genom fler dagar till sjöss och genom en ökad efterfrågan på tankermarknaden, vilket lett till högre fraktpriser per dag.

För att kunna sälja sin olja har Ryssland tvingats sänka sin vinstmarginal för att kompensera både för köparrabatten och för de ökade transportkostnaderna. Dessa två faktorer har tillsammans utgjort den totala prisrabatten på rysk olja jämfört med världsmarknadspriset.

Pristaket, den andra stora sanktionsåtgärden, har inte varit bindande eftersom Ryssland byggt upp den så kallade skuggflottan och även använt förfälskade dokument för att kringgå sanktionerna. Pristaket har således inte fungerat som ett strikt pristak i teorin, utan i praktiken istället som en partiell transportrestriktion. Pristaket har således bidragit till att minska utbudet av tankfartyg villiga att frakta rysk olja, vilket höjt transportkostnaderna ytterligare för Ryssland och förstärkt importembargots effekt.

De två sanktionerna har alltså förstärkt varandra. Ett importembargo utan ett pristak är sannolikt att föredra framför ett pristak utan ett importembargo, men en stor del av den kombinerade effekten på Rysslands oljeinkomster kommer sannolikt från samspelet mellan importembargot och pristaket.

Tillsammans har dessa två sanktioner lett till ökade transportkostnader, som sedan andra halvan av 2023 har legat på omkring 10 dollar per fat. Köparrabatten har under samma period stabiliserats kring 4 dollar per fat, vilket innebär att **den totala rabatten på rysk olja har uppgått till cirka 15**

dollar per fat jämfört med världsmarknadspriset.¹ **En rabatt på 15 dollar per fat på all rysk råolja har en betydande effekt och motsvarar cirka 1,2 procent av Rysslands BNP.** Om rabatten enbart gäller Uralolja motsvarar effekten cirka 0,75 procent av BNP.

Möjliga åtgärder för att minska Ryssland oljeintäkter

Vår analys visar att målet för Europas sanktioner mot rysk olja i praktiken är att minimera Rysslands försäljningspris på olja. I analysen fokuserar vi på Uralpriset – priset på Rysslands export av råolja västerut².

Utifrån våra iakttagelser och slutsatser kan Rysslands försäljningspris (Ural) uttryckas med en enkel ekvation:

$$\text{Ural} = \text{Brent} - \text{Köparrabatt} - \text{Transportkostnad} \quad (1)$$

Målet med västs oljesanktioner kokar därmed ner till att minimera denna ekvation, genom att påverka någon eller flera av de tre komponenterna i ekvationen.

Det vill säga: Rysslands försäljningspris bestäms av världsmarknadspriset på icke-rysk olja (Brent), köparrabatten på rysk olja och transportkostnaden för rysk olja. EU, eller västvärlden i stort, kan därför rikta in sig på en eller flera av dessa tre faktorer för att minska Rysslands oljeintäkter.

Utöver priset bestäms Rysslands oljeintäkter förstas även av den exporterade volymen. Hittills har västvärldens sanktioner utformats för att i första hand påverka Rysslands försäljningspris, utan att minska exportvolymerna, eftersom detta skulle driva upp världsmarknadspriset – något som flera länder, särskilt USA, har velat undvika. Ryssland har å sin sida vid flera tillfällen hotat med att minska exportvolymerna, men har hittills inte genomfört några betydande ensidiga produktionsminskningar, vilket är i linje med dess ekonomiska incitament att fortsätta exportera olja trots lägre priser. Detta analyserar vi närmare i Gars m.fl. (2025). Vår analys av produktionskostnader visar att Ryssland har ekonomiska incitament att fortsätta exportera merparten av sin olja även till försäljningspriser under 20 dollar per fat. Ryssland skulle dock kunna minska sin oljeexport i syfte att skada Europa, trots att det skulle skada den egna ekonomin. Utifrån vår

¹ Medelvärde transportkostnad augusti 2023-februari 2025: 11 dollar per fat. Medelvärde köparrabatt samma period: 4 dollar per fat. Medelvärde total rabatt Ural samma period: 15 dollar per fat.

² Uralolja är den råolja som härstammar från oljefälten i västra Ryssland, vilken exporteras västerut och utgör det absolut största flödet. ESPO och Sokol är två andra oljetyper från oljefält i östra Ryssland, vilka exporteras österut. På grund av kortare transportvägar har sanktionerna en annan effekt på dessa flöden. I vår analys fokuserar vi på Uralflödet och Uralpriset.

analys av oljeintäkternas betydelse för den ryska ekonomin och oljekostnadernas påverkan på Europas ekonomi drar vi slutsatsen att Ryssland skulle behöva värdera att skada Europa mycket högt jämfört med egen ekonomisk vinning. En exportminskning skulle även skada Rysslands "vänner" som Kina och Indien. ***Vår slutsats är att Ryssland inte lägger sådan hög vikt vid att skada Europa och att hoten därmed inte är trovärdiga*** (Gars m.fl., 2025).

Nedan presenteras ett antal möjliga åtgärder för att påverka de tre faktorerna i ekvation (1) som i sin tur avgör Rysslands oljeintäkter.

En del av åtgärderna kan Sverige genomföra på egen hand med viss effekt, men för att uppnå betydande effekter krävs internationell samordning och implementering. För Sveriges del handlar det därför i stor utsträckning om att driva dessa förslag inom EU och i sanktionskoalitionen. Vissa av åtgärderna har redan helt eller delvis implementerats, men kan stärkas och utvecklas vidare.

Minimera Brent

Flera åtgärder kan sänka världsmarknadspriset på olja, inklusive:

- ***Maximera oljeutbudet utanför Ryssland.*** Uppmuntra produktion i sanktionskoalitionen länder eller utöva diplomatiskt tryck på OPEC. Denna åtgärd, allt annat lika, leder till högre klimatutsläpp.
- ***Tillfälligt använda strategiska oljelager.*** Koordinerad försäljning från exempelvis IEA-ländernas oljelager kan sänka priset temporärt. EU-länder har ett oljelager motsvarande ca 90 dagars nettoimport. Denna åtgärd kan därför enbart användas temporärt, t.ex. vid en särskilt kritisk tidpunkt, eller som inledning i en längre kampanj där mer långsiktiga åtgärder följer (så som ökad produktion och minskad efterfrågan).
- ***Minska oljeefterfrågan.*** Exempelvis genom att ändra konsumtionsskatter, främja alternativa energikällor och effektivisering, höja koldioxidskatter och mer generellt genomföra striktare klimatpolitik (se Beaufils m.fl., 2025; Gars m.fl., 2022).

Öka köparrabatten

Följande åtgärder skulle kunna öka köparrabatten:

- ***Utöka sanktionskoalitionen genom incitament.*** Övertala länder utanför sanktionskoalitionen att delta i importembargot och pristaket, t.ex. via handelsförmåner eller utvecklingssamarbete.
- ***Utöka sanktionskoalitionen genom (hot om) sekundära sanktioner.*** Överväga införandet av riktade ekonomiska sanktioner mot företag eller länder som fortsätter köpa rysk olja.

Öka transportkostnaderna

Två bredare åtgärder skulle kunna öka transportkostnaderna för rysk olja:

- **Begränsa storleken på den sanktionsbrytande skuggflottan.** Till exempel genom att:
 - o förbjuda försäljning av tankfartyg till okända eller opålitliga aktörer,
 - o införa riktade sanktioner mot individuella skuggfartyg och företag,
 - o skärpa miljökrav och inspektioner för att göra det svårare att transportera rysk olja utan västerländsk försäkring, samt
 - o överväga sekundära sanktioner mot länder som hjälper skuggflottan, exempelvis genom att tillhandahålla bekvämlighetsflaggor eller certifieringar).
- **Begränsa bedrägerier och brott mot pristaket.** Till exempel genom:
 - o skärpta kontroller och hårdare påföljder, samt
 - o bättre internationell koordinering kring tillsyn och informationsutbyte.

Mer detaljerade policyförslag för att öka transportkostnaderna finns i vårt PM om skuggflottan (Spiro och Wachtmeister, 2024). En del av ovanstående har redan implementerats sedan dess. Utöver att förstärka effekten av det nuvarande oljesanktionssystemet skulle ytterligare åtgärder kunna omfatta en sänkning av pristaket eller att omvandla pristaket till ett fullständigt transportembargo, liknande den ursprungliga EU-idén innan förslaget ersattes av pristaket.

Rysslands motåtgärder

Utifrån perspektivet av ekvation (1) torde Rysslands strategi vara motsatsen till EU:s: att maximera Brent-priset, minimera köparrabatten och minimera transportkostnaderna.

Ryssland, tillsammans med allierade aktörer, har redan implementerat flera motåtgärder, såsom expansionen av skuggflottan samt dokumentförfalskningar och kringgående av pristaket, båda i syfte att sänka transportkostnaderna. Ryssland försöker även attrahera nya köpare för att minska köparrabatten. Dessutom samarbetar Ryssland med OPEC+ för att minska det globala oljeutbudet och därigenom höja det globala Brent-priset. Ryssland använder som sagt även hot om ytterligare ensidiga produktionsminskningar för att påverka världspriset och västerländsk politik. Men hittills har alltså dessa hot inte förverkligats i någon större utsträckning; och vi bedömer det inte som troligt att Ryssland kommer

göra slag i saken då det skulle skada både Ryssland och Indien och Kina mer än det skulle skada Väst (Gars m.fl., 2025).

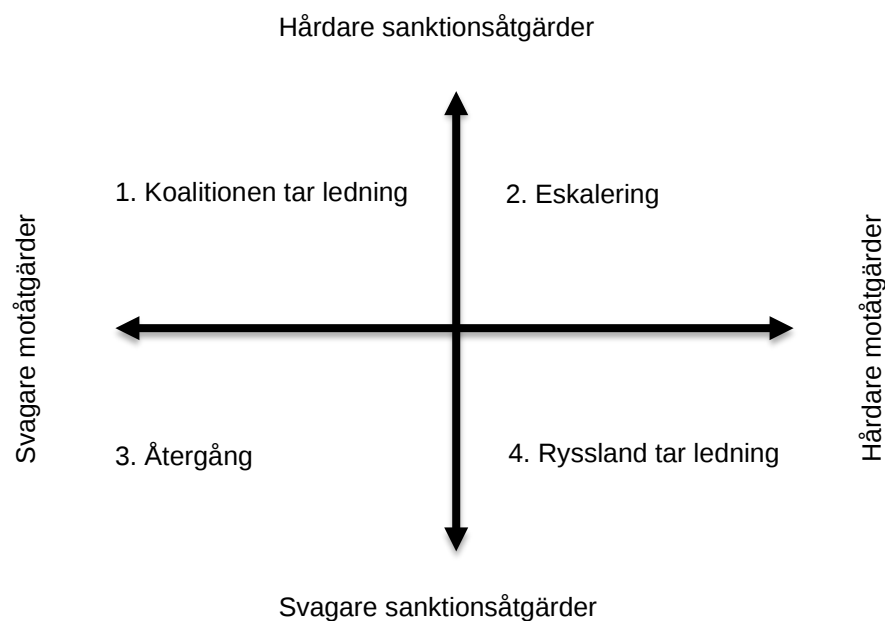
Informationskrigföring är ett annat viktigt verktyg för Ryssland.

Propaganda och påverkansoperationer används för att motverka både minskad efterfrågan av fossil energi och ökad olje- och gasproduktion i västvärlden (Harvey, 2014). Exempelvis har Ryssland drivit kampanjer mot förnybar energi och kärnkraft i Europa samt mot skifferolja och gas i USA. Om sådana kampanjer är framgångsrika kan de bidra till att höja olje- och gaspriser på längre sikt. Ryssland sprider också bredare narrativ om att sanktioner inte fungerar och att de skadar Europa, vilket kan påverka koalitionen vilja och förmåga att införa och upprätthålla sanktioner, och därmed påverka alla tre faktorer i ekvation (1). Vi vill betona att Rysslands ekonomi är betydligt mer beroende av höga intäkter än EU är av ett lågt oljepris.

Konsekvenser för Sverige – fyra scenarier

Effekterna av energikriget – västs oljesanktioner och Rysslands motåtgärder – påverkar Sverige direkt på tre huvudsakliga sätt: dels genom förändrade bränslepriser i Sverige, som en följd av förändrade världsmarknadspriser, dels genom miljörisker samt genom risker för eskalering kopplade till oljetransporterna i Östersjön.

Utfallet kan förenklat ses som ett resultat av en dragkamp mellan västs sanktionsåtgärder och Rysslands motåtgärder, såsom beskrivits ovan med utgångspunkt i Ekvation 1. Figur 1 illustrerar schematisk dessa faktorer som, förenklat, resulterar i fyra övergripande utfallsscenarier.

Figur 1. Fyra scenarier som funktion av dragkamp mellan sanktionskoalitionens sanktionsåtgärder och Rysslands motåtgärder.

Koalitionen tar ledning

Ett för sanktionskoalitionen gynnsamt scenario med framgångsrika åtgärder för att minska Rysslands försäljningspris och med en begränsad effekt av ryska motåtgärder skulle kunna innebära **fallande världsmarknadspriser (genom tex ökat icke-ryskt utbud och minskad efterfrågan genom klimatpolitik) samt en återgång av rysk oljetransport från skuggflottan till den sanktionsföljande flottan**. Ett sådant scenario skulle innebära lägre bränslepriser i Sverige (på grund av lägre världsmarknadspris) och lägre risk för oljeläckage då skuggflottan begränsas och mer rysk oljeexport går via den sanktionsföljande flottan. Mindre skuggflotta och svagare ryska motåtgärder ger sannolikt även lägre risk för eskalering i Östersjön.

Eskalering

Ett scenario med mer framgångsrika ryska motåtgärder, tillsammans med hårdare västerländska åtgärder, skulle kunna innebära en eskalering i Östersjön. Dvs en situation med en **fortsatt aktiv skuggflotta som utmanar västerländska åtgärder**. Draget till sin spets kan detta scenario innebära att ryska örlogsfartyg eskorterar oljetransporter i Östersjön, vilket skulle höja spänningsnivån i regionen betydligt. Ett eskaleringsscenario kan inte heller utesluta ett bortfall av rysk oljeexport, antingen som ett resultat av hårdare åtgärder från väst eller som en rysk motåtgärd för att driva upp världsmarknadspriserna och skada oljeimportörer. Ett totalt ryskt

bortfall (7 till 8 miljoner fat per dag) skulle leda till mycket höga oljepriser. **Enligt vår utbuds-bortfallsmodell (Wachtmeister och Gars, 2024) estimerar vi i vårt basfall för utbuds- och efterfrågeelasticiteter en prisuppgång på över 80 procent på kort sikt.** Osäkerheten kring parametrarna är dock stor, och det möjliga utfallsrummet inkluderar även betydligt större prisökningar. Även miljörisken ökar i detta scenario, med en aktiv skuggflotta som tar större risker för att undvika hårdare sanktionsåtgärder.

Återgång

Ett scenario med minskade ambitioner inom sanktionskoalitionen i kombination med svagare ryska motåtgärder skulle sannolikt leda till en återgång mot situationen före kriget. **Dock skulle flera förändringar bestå, såsom stora delar av de förändrade handelsflödena och en fortsatt aktiv skuggflotta med förhöjda miljörisker. Oljepriset skulle sannolikt förbli oförändrat eller minska, och risken för eskalering i Östersjön skulle minska.**

Ryssland tar ledning

Ett för sanktionskoalitionen ogynnsamt scenario med svagare sanktionsåtgärder i kombination med hårdare ryska motåtgärder skulle kunna leda till högre oljepriser, samtidigt som en stor skuggflotta fortsätter att operera obehindrat, med förhöjda miljörisker som följd. Ett framgångsrikt ryskt samarbete med OPEC+ skulle exempelvis kunna driva upp världsmarknadspriserna, samtidigt som de ryska volymerna i stor utsträckning kvarstår och fortsatt transporteras via en relativt obehindrad skuggflotta. De ryska oljeintäkterna skulle därmed kunna öka betydligt. Miljörisken skulle bestå, även om risken för eskalering sannolikt skulle vara lägre, eftersom viljan att utmana och genomföra kontroller från koalitionen sida skulle minska.

Sveriges exponering

Sveriges oljeanvändning uppgick år 2023 till cirka 240 000 fat per dag. Inkluderas även flytande biobränslen – främst biodiesel och etanol – var den totala användningen cirka 275 000 fat per dag (Energy Institute, 2024). Baserat enbart på råoljepriset motsvarade denna användning en kostnad på cirka 77 miljarder kronor under 2023, vilket motsvarar ungefär 1,2 procent av Sveriges BNP. Marginaler i raffinaderi- och distributionsledet, specifik marknadsdynamik på bränslemarknaderna, samt höga bränsleskatter ger ett betydligt högre bränslepris vid pump än råoljepriset. **Sveriges befintliga bränsleskatter bidrar därmed till en lägre priskänslighet för förändringar i råoljepriset.** Det vill säga: en ökning av

råoljepriset med X procent leder till en mindre än X procentig ökning av bränslepriset vid pump.

Sveriges möjligheter att påverka utvecklingen

Sverige bör förbereda sig för samtliga möjliga utfall men samtidigt verka för att styra utvecklingen i en önskad riktning. Sverige kan agera på tre plan i förhållande till detta: 1) införa egna och förstärka koalitionen sanktioner på hemmaplan; 2) driva på för nya och förstärkta sanktioner inom EU; 3) hantera risker som uppstår till följd av sanktionerna. Eftersom Sverige är ett litet land är de senare två troligen de viktigaste.

Om Sveriges främsta mål är att minska Rysslands oljeintäkter i linje med sanktionskoalitionens strategi, bör Sverige stödja åtgärder som: minimerar Brent, ökar köpar-rabatten och ökar transportkostnaderna för Ryssland enligt ovan.

Beroende på ryska motåtgärder, enligt samma ramverk, innebär dock en sådan utveckling risker för Sverige i form av volatila bränslepriser, eskalering i närområdet och ökade miljörisker.

Även Rysslands motåtgärder ligger till stor del utanför svensk kontroll. Därför bör Sveriges åtgärder också fokusera på hantering av konsekvenserna av eventuella materialiserade risker. Exempelvis genom ökat beredskap för oljeläckage, höjd militär beredskap och planering för eventuella eskalationsscenarier, samt, om nödvändigt, kompensande ekonomisk politik för att motverka effekterna av volatila oljepriser på världsmarknaden.

Referenser

Beaufils, T., Conyngham, K., de Vries, M., Jakob, M., Kalkuhl, M., Richter, P.M., Spiro, D., Stern, L., Wanner, J., 2025. The geopolitical externality of climate policy. Kiel Working Papers.

Energy Institute, 2024. Statistical Review of World Energy 2024.

Gars, J., Spiro, D., Wachtmeister, H., 2025. Winners and losers of a Russian oil-export cut. Fourthcoming, Public Choice.

Gars, J., Spiro, D., Wachtmeister, H., 2022. The effect of European fuel-tax cuts on the oil income of Russia. *Nature Energy* 7, 989–997.
<https://doi.org/10.1038/s41560-022-01122-6>

Harvey, F., 2014. Russia secretly working with environmentalists to oppose fracking. *The Guardian*.

Spiro, D., Wachtmeister, H., 2024. Russia's shadow fleet of oil tankers: Environmental risks and policy options.

Spiro, D., Wachtmeister, H., Gars, J., 2025. Assessing the impacts of oil sanctions on Russia. Working paper.

Wachtmeister, H., Gars, J., 2024. Vad betyder en attack mot Iran för oljepriset? Ekonomistas. URL <https://ekonomistas.se/2024/10/10/vad-betyder-en-attack-mot-iran-for-oljepriset/> (accessed 5.13.25).

KONTAKT:

Johan Gars, johan.gars@kva.se

Daniel Spiro, daniel.spiro.ec@gmail.com

Henrik Wachtmeister, henrik.wachtmeister@geo.uu.se

NORDEUROPEISKA ENERGIPERSPEKTIV, NEPP

Forskningsprogrammet Nordeuropeiska energiperspektiv, Nepp, spänner över flera forskningsdiscipliner. Syftet med Nepp är att visa hur balanserade och hållbara utvecklingsvägar för energisystemen i Sverige, Norden och Nordeuropa kan åstadkommas samt hur energisystemen kan bidra till samhällets omställning i stort. Programmet fungerar som ett sammanhållande forskningskluster, där forskare från olika forskningsföretag och lärosäten anlitas för att genomföra olika studier med utgångspunkt från identifierade samhällsutmaningar. Nepp är också en mötesplats för dialog, samskapande och systemsyn för energisektorn och energiforskningen.

FORSKNINGSFÖRETAGET ENERGIFORSK ÄR PROJEKTVÄRD FÖR NEPP OCH ANSVARAR FÖR PROGRAMMETS ÖVERGRIPANDE INRIKTNING. KONSULT- OCH FORSKNINGSFÖRETAGET PROFU ÄR PROJEKTLEDARE FÖR NEPP.

Energiforsk

Profu

nepp